

รายละเอียดโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย

๑. ความเป็นมา

เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากจำนวนคนเกิดลดลง และคนมีอายุยืนยาวขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการที่ประเทศไทยประสบผลสำเร็จในนโยบายด้านประชากรและการวางแผนครอบครัว ผนวกกับภาวะเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้อัตราการเกิดลดลงอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งความก้าวหน้าทางการแพทย์ สาธารณสุข และเทคโนโลยี ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) คือประชากรอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป มีมากกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั่วประเทศ (หรือประชากรอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๑๔) ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศ ทำให้ต้องมีการจัดระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัด การปรับปรุงระบบเกษียณอายุราชการ การจัดสรรสวัสดิการที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ การเตรียมระบบขนส่งมวลชนสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ และการออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design) หรือแนวคิดการออกแบบสิ่งแวดล้อม การสร้างอาคารสถานที่ และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ทุกคนที่อยู่ในสังคมโดยเฉพาะผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ เห็นถึงความสำคัญในการที่ประเทศไทยจำเป็นต้องมีฐานข้อมูลประชากรสูงอายุที่เป็นปัจจุบันและต่อเนื่อง จึงได้จัดทำโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยครั้งแรกในปี ๒๕๓๗ และต่อมาในปี ๒๕๔๕ ๒๕๕๐ ๒๕๕๔ ๒๕๕๗ ๒๕๖๐ โดยในปี ๒๕๖๔ นี้เป็นการสำรวจครั้งที่ ๗ เพื่อให้รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้มีข้อมูลสำหรับนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจและติดตามประเมินแผนการดำเนินโครงการต่าง ๆ และเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ทั้งที่ได้จัดทำไปแล้ว และที่กำลังจะดำเนินการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม ภาวะสุขภาพ และลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ
- ๒) ความมั่นคงในการดำเนินชีวิต การมีหลักประกัน ความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ
- ๓) ผู้ดูแลผู้สูงอายุ

๓. ประโยชน์ของการสำรวจ

การสำรวจครั้งนี้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา สำหรับนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผนดำเนินงาน รวมทั้งติดตามและประเมินผลแผนหรือโครงการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับประชากรสูงอายุ เช่น

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กรมกิจการผู้สูงอายุ และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ใช้ข้อมูลในการจัดทำนโยบายด้านผู้สูงอายุ และวางแผนจัดบริการด้านสาธารณะ เช่น โรงพยาบาล บ้านพักคนชรา และสถานที่สาธารณะ เป็นต้น

- กรมกิจการผู้สูงอายุ ใช้ข้อมูลในการจัดทำดัชนีเพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๕)
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) และ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ใช้ข้อมูลในการจัดทำรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ใช้ข้อมูลในการประเมินลักษณะประชากรลักษณะที่อยู่อาศัยครัวเรือน เศรษฐฐานะของผู้สูงอายุ ประเมินสภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้สูงอายุ ประเมินระดับความสามารถการดูแลตนเอง การได้รับบริการสุขภาพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ การดูแลตนเองของผู้สูงอายุ และประเมินสภาพแวดล้อม
- สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์คาดการณ์ความต้องการการเดินทาง และการเลือกรูปแบบการเดินทางของประชาชน เพื่อใช้ประกอบการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ
- ผู้ประกอบการภาคเอกชน ใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนผลิตสินค้า และบริการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น เสื้อผ้า อุปกรณ์ เครื่องใช้ และเครื่องสุขภัณฑ์ เป็นต้น
- สถาบันการศึกษาและนักวิจัย ใช้ข้อมูลในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เกี่ยวกับประชากรสูงอายุ และสร้างนวัตกรรมสำหรับประชากรสูงอายุ

๔. ขอบข่ายและคุ่มรวม

คุ่มรวมของการสำรวจครั้งนี้ คือ ครัวเรือนส่วนบุคคลทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลทุกจังหวัดทั่วประเทศ ยกเว้น ครัวเรือนชาวต่างประเทศที่ทำงานในสถานทูตหรือองค์การระหว่างประเทศที่มีเอกสิทธิ์ทางการทูต

ครัวเรือนที่เข้าข่ายการแฉงนับในการสำรวจครั้งนี้ คือ ครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่างซึ่งมีรายชื่อปรากฏในบัญชีรายชื่อครัวเรือนตัวอย่าง

บุคคลที่เข้าข่ายการแฉงนับ คือ บุคคลผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคล

๕. ระเบียบวิธีและการดำเนินการสำรวจ

ใช้ระเบียบวิธีการสำรวจด้วยตัวอย่าง (Sample Survey Method) โดยแผนการสุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นแบบ Stratified Two Stage Sampling ซึ่งมีกรุงเทพมหานคร และจังหวัด เป็นสตราตัม (Stratum) จำนวนทั้งสิ้น ๗๗ สตราตัม และในแต่ละสตราตัม แบ่งออกเป็น ๒ สตราตัมย่อย ตามเขตการปกครอง คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล โดยมีเขตแฉงนับ เป็นตัวอย่างชั้นที่ ๑ และครัวเรือนส่วนบุคคลเป็นตัวอย่างชั้นที่ ๒

การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๔ จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกันทั่วประเทศในเดือนตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนตัวอย่าง ๘๓,๘๘๐ ครัวเรือน การสำรวจครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์สมาชิกทุกคนในครัวเรือนตัวอย่าง โดยพนักงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

๖. ขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินงาน

๖.๑ การระบุความต้องการ	พ.ค. - ส.ค. ๖๓
๖.๒ การออกแบบ	ก.ย. ๖๓ - ต.ค. ๖๔
๖.๓ การพัฒนาระบบ	เม.ย. ๖๔ - ส.ค. ๖๕
๖.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล งานสนาม	ก.ย. - ธ.ค. ๖๔
๖.๕ การประมวลผล	๑๕ ต.ค. ๖๔ - ส.ค. ๖๕
๖.๖ การวิเคราะห์	ม.ค. - ก.ค. ๖๕
๖.๗ การเผยแพร่	ก.ค. ๖๕

๗. ระดับการนำเสนอผล

ข้อมูลสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย สามารถนำเสนอข้อมูลได้ในระดับ
ทั่วราชอาณาจักร ภาค และจังหวัด (การนำเสนอผลระดับจังหวัดได้เพียงบางตัวแปรที่มีขนาดตัวอย่าง
เพียงพอ)